DISPVTATIO POLITICA
DE
REGNO ET TYRANNIDE

QVAM

D. T. O. M. A.

PRAESIDE

Viro Clarißimo, Excellentißimo atque Experientißimo,

HERMANNO CONRINGIO
Philosoph. ac Medicinæ Doctore, hujusque Professore celeberrimo, præceptore plurimùm honorando,

PVBLICE IN ILLVSTRI ACAD. IVLIA

Ad III. Octobr.

Defendet

CONRAD-ASCANIVS von Marenholtz Eq. Brunsv.



HELMESTADI,
Excudit HENNINGVS MVLLERVS, Acad. Typog.
Anno clↃ Iↄ c XL.

CVM DEO.

THESIS I.

OPeræ fortaſſis pretium facturi ſumus, ſi prooemij loco, ſitne Regnum de quo agemus in numero optimarum Rerumpubl. habendum, paucis inquiſiverimus. Accidit enim hic quod plerumque cum de ſummo bono diſceptatur fieri ſolet, ut quiſque de illo hauriat opinionem ex vitæ genere & inſtituto quod ipſe ſectatur, teſte Ariſtotele lib. 1. Eth. cap. 5. Vulgus enim corporis voluptatem, Civiles & Politici honorem & divitias, docti denique & contemplationibus dediti cognitionem & ſcientiam rerum, pro ultimo & ſummo bono habent: Eundem in modum qui libertatem amant, Democratiam extollunt, qui ſe virtute cæteris præſtare ſibi perſvadent, Ariſtocratiæ, qui unius denique imperio aſſveti ſunt, Regno palmam dant. Nos verò nulli ſuam laudem detrahentes ſaltim hoc nunc volumus, Regnum neutiquam eſſe excludendum ordine præclariſſimarum rerumpublicarum, ſed cum omnibus alijs de dignitate etiam contendere poſſe. Cujus ſententiæ argumenta haud ſunt levia.

II. Eſt enim antiquiſſimum teſte præter Philoſophum Cicerone *lib. 3. de leg.* qui omnes antiquas nationes Regibus quondam paruiſſe dicit; & Juſtinus *lib. 1. cap. 1. §. 1. Principio rerum nationumque*, ait, *imperium penes Reges erat.* Seneca ſecundum naturam eſſe regale civitatis genus vult *lib. 1. de clement. cap. 19. Hæc enim*, inquit, *mentita eſt, Regem quòd & ex alijs animalibus licet cognoſcere*,

& ex apibus &c. quod & Tacitus lib. I. Annal. cap. 12. innuere videtur, *unum imperii corpus unius animo regendum esse* dicens.

III. Quod si porrò concordiam maximum quid & divinum in Republ. esse ad unum omnes consentiant, quis dubitet ideo non alijs solùm æquandum, sed etiam præferendum esse Regnum, quod hæc ipsa facillimè ibi conservetur, cùm nemo à se ipso dissentiat. In optimatum verò regimine sparsa est in plures potentia, quæ, cum diversis sententiis atque affectibus jactatur, & quod unus sciscit, alter vel odio, vel invidia, vel inanis gloriæ cupiditate abrogare conatur, communem salutem distrahit. Testantur hoc Sullæ & Marij factiones, & in Atheniensium Republ. principum illæ discordiæ ac simultates. Hinc rectè Tacitus *lib. 1. Annal. cap. 9. §. 5. Discordantis sæpè patriæ non aliud remedium fuisse dicit, quam si ab uno regeretur.* Et *lib. 1. histor. cap. 1.* §. *3.* idem: *Pacis interfuisse* ait *potestatem ad unum conferre.*

IV. Romani quibus Regis nomen aut unius imperium exosum erat, si aliquod bellum aut alia aliqua calamitas ingrueret, non pluribus virtute præditis imperium deferebant, sed uni potius, eumque Dictatorem dicebant. Ita enim Livius *lib. 4. cap. 56.* cum de Volscis & Æquis quædam præmisisset, *Senatus exemplo* inquit (quod in rebus trepidis ultimum consilium erat) *Dictatorem dici jussit.* Et apud hunc quidem summum imperium sine provocatione, quod Appius Claudius cum suam sententiam de sedando tumultu diceret, testatur: *Agite*, inquit, *Dictatorem à quo provocatio non est creemus, jam hic quo nunc omnia ardent conticescet furor.* Idem lib. 2. cap. 29.

V. Sciebant enim quam sæpè plurium imperium inutile

inutile esset, edocti id exemplo trium Tribunorum, de quibus idem author lib. 4. cap. 31. *Hi*, inquit, *tendendo ad sua quisque consilia, quum aliud alij videretur aperuerunt ad occasionem locum hosti, incertam eamque aciem signum aliis dari receptui, aliis ani jubentibus invasere opportunè Vejentes: castra propinqua turbatos, ac terga dantes accepere.*

VI. Quod si igitur bellicæ res tantum ab uno feliciter gerantur, quis Rempubl. quoque ab unius summo imperio non benè tantùm sed plærumque etiam melius quam à pluribus administrati posse non videat. Sanè si præter cætera commoda quæ Regnum præstat, id spectes quod arcana imperij & consilia magis in secreto habeantur, quod etiam illa quæ decreta sunt facilius effectui dentur, quod denique in Aristocratia aut populari statu corruptis suffragijs, & ambitu omnia pervia sint, clarum erit Regnum inter Deos hominesque rem pulcherrimam esse, Livius *lib. 2. cap. 9.* & quod Homerus: *Non multos regnare bonum Rex unicus esto.*

VII. Ex quibus liquet non tantùm præclarum reipubl. ordinem esse regium illum, verùm etiam plærisque alijs sæpè anteferendum. Dum tamen Regnum ita extollimus, tantùm loquimur de Rebuspubl. in abstracto consideratis, cum aliàs fieri possit, ut vel Politia, vel Aristocratia magis alicui civitati quam unius imperium conveniat, semper enim ad naturam hominum, ingeniumque ac mores populi in nova Republ. ordinanda respiciendum esse, rectè monet Philosophus lib. 6. Polit. cap. 7. Deinde optimum regnum cum optima Aristocratia, & Democratia, pessimum item cum pessima hic comparamus, quæ enim ejusdem indolis sunt, inter ea comparatio quam optimè instituitur.

IIX. Non potest autem Regnum inter duos dividi

 præter-

præterquam enim quod definitioni ejus id repugnet, confirmat hoc Lucanus lib. 1.

Nulla fides regni sociis omnisq; potestas
Impatiens consortis erit: nec gentibus ullis
Credite, nec longè fatorum exempla petantur
Fraterno primi maduerunt sanguine muri.

IX. Sanè Tatius & Romulus post aliquot prælia civitatem unam ex duabus faciebant, regnumque consociabant, & inde inquit Livius *lib. 1. cap. 14. 15. non modo commune, sed concors etiam regnum duobus Regibus fuit*, sed mox ob infidam Regni societatem, alterum Romuli insidijs interfectum esse, idem eodem loco ait. Rectè proinde Alexander M. Dario majorem partem regni usque ad Euphratem sibi offerenti respondebat: Neque mundum posse duobus solibus regi: neque orbem summa duo regna salvo terrarum statu habere, Justinus lib. 11. cap. 12. §. 15. Et Seneca in Agamemn. *Nec regna socium ferre nec tedæ sciunt.*

X. Siquidem verò necessitas exigat, ut regnum dividatur, præstat tres pluresve summæ rerum præfici, quam duos, tertij enim authoritas duorum simultates reprimet, veluti tertium quasi medium quid extrema copulat. Bodin. *lib. 2. de Republ. cap. 2. Arnisæus Polit. cap. 9.*

XI. Testatur hoc triumviratus Pompeij, Crassi, & Cæsaris, trium enim istorum conjuncta potentia omni adversariorum vi superior erat, *Plut. in Crasso pag. 271.* Crasso autem in Chaldæa cæso statim Pompeius à Cæsare diffidere cœpit, unde magna bellorum civilium tempestas, quæ tamdiu sævijt, donec destructo Duum viratu potestas in unum transferretur. Certum itaque est si penes duos imperium sit, nec regnum dici, nec eum statum diu consistere posse. Scilicet obtinet tunc pessima illa

oligar-

oligarchiæ ſpecies, quam δυναστείαν dicunt. Quâ nihil eſt infirmius, niſi fortè ὀχλοκρατία.

XII. Cæterum aliquot differentias regnorum tradit Ariſtoteles *lib. 3. Polit. cap. 10.* quarum primam in Laconica Republ. præſertim fuiſſe dicit, eamque ſummam & perpetuam belli præturam vocat, quæ vel hæreditaria erat, vel electione deferebatur. Reges autem hi in bello quidem & expeditionibus vitæ & necis jus habebant, quod Agamemnonis exemplo Philoſophus teſtatur, qui apud Homerum ait:

Quem longè à pugna ad naves diſcedere cernam
Effugiet non ille canes, non ille volucres,
Me penes arbitrium namque eſt necis. --

Et Herodotus lib. 6. pag. 552. *præter hæc, duo ſacerdotia Iovis Lacedæmonij, & Iovis cæleſtis belli tempore iis conceſſa eſſe ſcribit, item jus belli in quamcunque regionem inferendi, utque in expeditionibus adeundis primi eſſent Reges, in abeundo poſtremi &c.*

XIII: Pacis verò tempore multo tenuior eorum poteſtas erat, teſte Herodoto loco jam citato, qui inter eorum dignitates hæc refert: quod primi in cœna Reges decumbant, quod primis ijs diſtribui incipiat utrique eorum duplum omnium, quod libamina & coria immolatorum eorum ſint, & ſi quæ alia quæ poſt mortem ijs tribui ſolebant.

XIV. Negat autem Ariſtoteles hos verè Reges fuiſſe, quod imperium eorum legibus maxime fuerit adſtrictum, unde Xenophon quem citat Arniſæus *cap. 9.* teſtatur, eos ſingulis menſibus jurare ſolitos, ſe ſecundum Leges imperaturos eſſe. Differt autem hoc regnum à prætura militari, quod illud perpetuum exſtiterit & ſæpè hæreditarium, hæc vero tempore finita & ſuffragijs delata fuerat.

XV. Al-

XV. Alterum Regni genus vocat Ariſtoteles Barbaricum, ideo quod apud Barbaros in uſu fuerit, & habet quidem poteſtatem eandem cum tyrannico, propriè tamen tale non eſt, quia hæreditarium & legitimum, unde & præſidio ſunt huic Regi Cives non peregrini, qui Tyrannos cuſtodiunt.

XVI. Quemadmodum verò Dominus ſervorum ſalutem primariò non intendit, ſed eos ideò tantum ſalvos eſſe vult, quia ipſius ſalus cum eorum ſalute conjuncta eſt: ita etiam in Dominatu fit, ut ſubditorum quidem ibi primaria cura neutiquam habeatur, nec tamen eos deglubi & pesſundari tales cupiunt, quod Tyrannorum eſt, ſed ſecundario ad eos curam deflectunt, eorumque ſalutem promovent, uti diſſerit Arniſæus in polit. *cap. 9.*

XVII. Non eſt autem hoc imperium planè contra naturam, cum populi qui ad ſervitutem ſunt procliviores, teſte Philoſopho, non iniquo id perferant animo, vel quod natura ſervi ſint, vel quod neſciant quid ſit liberè vivere. Ita Cappadoces manus libertatis à Romanis ſibi oblatum abnuebant, negantes ſe vivere ſine Rege poſſe, ut Juſtinus inquit *lib. 38. cap. 2. §. 8.* Et de Armenijs ſcribit Tacitus lib. 13. Annal. c. 34. §. 5. quod *ignota libertate magis ad ſervitium inclinarint.*

XIIX. Quo etiam pertinet quod Beſoldus *claſſe 1. diſp. Polit. 5. theſ. 21.* ex ſcriptore quodam Septemtrionalium, de ruſticis in Livonia refert, miſerè enim eos tractari, & virgis ad necem cædi ſcribit, ſi quid deliquiſſent. Horum conditionis miſertus Rex Poloniæ Stephanus à plagis & verberibus vendicare, & mulctam ſi peccaſſent imponere voluit. Illi verò ægrè hoc admodum ferentes, ſe omnia dura malle perpeti, quàm ut novitas aliqua introduceretur affirmarunt. Adeò proclives illi erant ad ſervitutem.

XIX. Por-

XIX. Porrò Dominatus in Persia olim maxime vigebat. Rex enim omnes pro servis habebat, excepta uxore, teste Plutarcho. Et Xerxes ad Pythium hominem ditissimum, qui ab eo, ut militiæ vacationem filio ejus maximo indulgeret, petebat, *homo* inquit, *improbe, tunc cum ego ipse in expeditionem eam adversus Græciam, filiosque meos & fratres domesticos & amicos ducam, ausus es mentionem tui filij facere, qui meus servus es, quem oportebat cum omni familia & uxore me comitari*, Herod. *lib. 7. p. 625.*

XX. Hinc fastuosa illa adoratio, qua non solum subditi, sed etiam peregrini & cæterarum gentium legati Reges prosequi jubebantur. Artabanus certè Themistoclem non prius ad Regem admisit, quam se cum adoraturum pollicitus esset: *leges,* inquit, *O hospes aliæ sunt apud alios homines, diversaque apud diversos honesta judicantur: apud nos verò cum multæ sint ac pulchræ leges, ea omnium præstantissima est quæ honorare Regem, adorareque eum tanquam Dei omnia conservantis effigiem jubet.* Plut. *in Themist. pag. 224.* Conon verò cum adorare more Persarum nollet, à conspectu & colloquio Regis est prohibitus, Iustin *lib. 6. cap. 2. §. 13.*

XXI. De Dominatu quoque videtur loqui Samuel *lib. 1. Reg. c. 8.* dum populo Israëlitico Regem petenti jura Regis proponit, & subjungit tandem *vers. 17. vosque eritis ei servi.* Non est autem ut de explicatione hujus loci cum aliis nos maceremus. Neque enim jura omnis regni ibi proponuntur, sed ejus quale expetebant sibi Hebræi. Obiter dicimus Deum Ter. Opt. Maxim. meritò servili populo & pertæso à Deo institutorum, talem Regem dedisse qualem petebat, assimilem nempe vicinarum gentium Dominis, qui suos omnes herili potestate in officio continebant. Et hæc de Barbarorum regno sive Dominatu.

XXII. Sequitur tertius regni modus, quem apud veteres Græcos in usu, & Æsymnetiam vocatum esse Aristoteles dicit, quando scilicet quis suffragio non hæreditario jure, ut in Barbarico regno nonnunquam ad imperium perveniebat, legitimo tamen modo magistratum illum vel per totam vitam, vel ad certum tempus, vel ad certas res & negotia conficienda gerebat. Veluti Pittacus quem Philosophus adversus exulum turbas designatum fuisse dicit. Est autem regium hoc genus partim quia electione constabat, & in volentes exercebatur, partim verò tyrannicum quia herile.

XXIII. Huic imperio Æsymnetico respondet Dictatura Romanorum, nam & hæc ad certum tempus, & semestre quidem spacium, nisi necessitas, & particula Reipubl. diuturnius exigerent, ad certas res perficiendas quibusdam concedebatur, sicut id supra ex Livio patuit.

XXIV. Quarto loco Philosophus Heroicum regnum ponit, quod Heroum tempore maximè viguit, cujus notas affert quod in volentes, quod patrium sive hæreditarium, & quod legitimum denique fuerit. Primos autem horum Regnum propter bene merita in Rempubl. vel belli vel pacis tempore constitutos esse dicit, quibus posteà legitimi hæredes longa serie in regno succedebant. Ita Theseus quod omnes in Attica habitantes in unam urbem conduxisset, cum hactenus sparsim degenerent, Rex Atheniensium est factus, & postea tanquam Heros ab ijs cultus, Plut. *in Thes.* Unde & magnorum bonorum auctores eos fuisse dicit Aristot. *lib. 1. cap. 2.* qui primi talem societatem instituerunt.

XXV. Codrus quod Athenas à Dorum servitio, se ipsum pro salute patriæ morti offerendo, liberasset;

regium

regium nomen sepulchro intulit, idque memoriæ nominis ejus tributum, ut nemo post eum Athenis Regis titulo insignitus fuerit Iustin. *lib. 2. cap. 6. & 7.* Vulcanum quod ignis usum invenerit, Ducem ab Ægyptijs constitutum esse scribit Diod. Siculus *lib. 1. cap. 2.* Et Mercurium ut repertorem rerum plurimarum quibus vitæ hominum consuleretur, maximis honoribus affectum fuisse, idem testatur: unde in principio capitis ait: *quosdam sapientiâ & in humanum genus beneficiis immortalitate potitos esse.* Et ita quidem Heroici Reges constituebantur.

XXVI. Imperium autem eorum non planè absolutum erat, sed legibus adstrictum, ita tamen ut quædam eorum arbitrio permitterentur, qualia erant primo jus belli, sacrorum deinde, & quidem ut ea sacra curarent quibus peculiares sacerdotes non erant præstituti, sicut & Romæ quædam publica sacra per Reges factitata esse dicit Livius *lib. 1. cap. 2.* Tertio causarum seu controversiarum civilium explicatio; in quo officio vel injurati, vel præstito jurejurando, quod sceptro sublato dabant, versabantur. Sed postea cum successores eorum in Tyrannos degenerarent, imminuta est eorum potestas, ut vel solum belli jus, vel sacrorum cura ijs relicta sit.

XXVII. Quemadmodum verò virtus Heroica, non aliter à moralibus quam propter divinam quandam excellentiam distinguitur; Ita nec Heroicum regnum diversam Monarchiam à cæteris constituit, sed divinum quendam instinctum cæteris Regibus superaddit. *Arnisæus in pol. cap. 9.*

XXIIX. His præmissis Aristoteles, ad quintum Regni genus quod propriè ac verè sic appellatur, devenit, quando scilicet unus Rempubl. administrat in salu-

tem omnium suorum subditorum, quomodo Paterfamilias præest omnibus in domo sua viventibus. Etsi verò tot sint regnorum genera, possunt tamen ad duo redigi, ad Laconicum scilicet quod primum erat, & ad hoc ultimum cujus jam mentionem fecimus. Cæterum quæ præterea Philosophus in hoc capite satis copiosè disputat, de ijs nunc solliciti non sumus, sed virtutes, quas ut plurimum bono Principi commendare solent Politici, breviter enarramus.

XXIX Non est autem ut studium virtutis ei multis inculcemus, cum omnes omnino homines id sibi commendatum habere debeant, Principi verò eò magis illi incumbendum quo in majori constitutus est dignitatis fastigio; omnium oculos in se conversos habet, nec minus quam sol latere potest, *Seneca lib. 1. de clem. cap. 8. Multa contra te lux est* (Princeps) inquit, *prodire te putas? oriris: loqui non potes nisi vocem tuam quæ ubique sunt gentes excipiant.* Et hoc est quod Tiberius apud Tacitum *lib. 4. cap. 40. §. 2.* dicit; *Principum diversam esse sortem, quibus præcipua rerum ad famam dirigenda sint. Sicut enim in facie lens & verruca,* inquit Plut. in præc. gerend. Reipubl. *molestiores sunt quam reliquæ corporis maculæ, mutilationes, & cicatrices: sic exigua peccata ubi in Principis cernuntur vita pro magnis habentur,* & paulò post: *Plerique* inquit, *mores ac consilia, actionesque vitæ rationem Rempubl. gerentium, quæ vel maximè abdita putantur, perspiciunt.* Hinc Iuvenalis satyr. 8.

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quantò, major qui peccat habetur.

XXX. Accedat quod Cicero ex Platone *lib. 1. ep. famil. 9.* refert: Quales in Republ. Principes sint, tales reliquos solere esse cives. Ideoque Scipio Ammiratus

lib. 13.

lib. 13. discursu 2. Principem instituere perinde esse dicit, ac librum per typographiam edere; nam quo pacto unum papyri folium si composueris innumera deinde facillimo negotio multiplicantur; ita si unum Regem tuis præceptis imbueris, universum regnum cui ille imperat imbutum erit. Quocirca si Princeps cives suos bonos esse velit, facere rectè eos faciendo doceat, etsi enim imperio sit maximus, exemplo tamen major est. Vellejus Paterc. *lib. 2. hist. cap. 127.* Sin verô malos ac dissolutos malit; idem suo exemplo efficere potest. *Cupiditatibus enim Principum & vitiis infici solet tota civitas*, inquit Cicero lib. 3 de leg. Et paulò pôst: *Vitiosi Principes non solùm vitia concipiunt ipsi, sed ea in civitatem infundunt, neque solùm obsunt quod illi ipsi corrumpuntur, sed etiam quod corrumpunt, plusque exemplo quam peccato nocent.*

XXXI. Hinc Cicero loco citato jubet replicare memoriam temporum, ut manifestum evadat, qualescunque summi civitatis viri fuerunt, talem civitatem fuisse. Sanè cum Antiochus omissa omnium rerum cura convivijs & vinum sequentibus voluptatibus se tradidisset, eadem omnes præfectos regios cepit luxuria, & in eandem milites quoque effusi sunt. Livius *lib. 36. c. 11.* Ptolomæi luxuriæ se tradentis mores omnis secuta regia est, Iustin. *lib. 30. cap. 1. §. 3.* Siccum Augustus Poëtas, Nero autem mirmillones, citharœdos, aurigas & id genus hominum monstra amaret, quilibet iis artibus operam navabat. Vsque adeò verum est quod Quintil. declam. 4: *hanc conditionem Principum esse dicit, ut quidquid faciant id præcipere videantur.* Et quod Tacitus *lib: 3. Annal. cap. 55. §. 4. obsequium in Principem & æmulandi amorem validiorem esse quàm pœnam ex legibus & metum.*

XXXII. Principem itaque præclaris rebus & virtuti

 inten-

intentum esse debere, dubium non est. Cum autem ejus officium præcipuè in gubernatione Reipubl. consistat, non tam alijs virtutibus, quam ijs quæ regentibus propriæ sunt, studere debet, unde rectè Anchises apud Virgilium *AEneid. 6.*

Excudent alij spirantia mollius æra
Credo equidem: vivos ducent de marmore vultus,
Orabunt causas melius, cælique meatus
Describent radio, & surgentia sidera dicent.
Tu regere imperio populos, Romane, memento
(Hæ tibi erunt artes) pacique imponere morem.
Parcere subjectis & debellare superbos.

Et Aristoteles lib. 3. Polit. cap. 3. Euripidis dictum citat: *Ne mihi cuncta sed quorum civitati sit usus.* Sic Cicero pro Dejot. pag. 818. *Frugi hominem dici*, inquit, *non multum habet laudis in Rege fortem justum, severum, gravem, magnanimum, largum, beneficum, liberalem, hæ sunt regiæ laudes, illa privata est.* Quemadmodum itaque gubernatori cursus secundus, Medico salus, Imperatori victoria, sic moderatori Reipubl. beata civium vita proposita est, ut opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honesta sit, Cic. *lib. 8. ad Attic. ep. 11.*

XXXIII. Hæc igitur tam magna ut consequatur Princeps, ante omnia *Iustitiam* ei commendamus, hujus enim fruendæ causa Reges olim constitutos esse Cicero asserit *lib. 2. offic.* tantamque ejus vim esse dicit, ut nec illi quidem qui maleficio aut scelere pascuntur, possint sine ulla particula Justitiæ vivere, & hac quidem remota Augustinus regna magna latrocinia vocat. Ideoque Aristoteles *Polit. 5. cap. 10. Rex vigilare debet* inquit, *ut qui rem quidem habent nulla injuria afficiantur, populus verò nulla contumelia.*

XXXIV.

XXXIV. Nec tantum justa agat, sed etiam ipse justus sit, quam differentiam affert Philosophus *lib. 5. Eth.* Ita enim semper cogitabit non solùm quantum sibi commissum sit, ut Cicero alibi loquitur. Et cum omnia possit, ea sola sibi licere quæ honesta sint putabit. Etsi enim jure legis solutus sit, tamen nihil magis decorum est quam sponte legi sese supponere Regem, ut Poëta canit.

XXXV. Alterum post Iustitiam locum assignamus Clementiæ, quæ omnibus quidem hominibus secundum naturam, maximè tamen Principi decora est. Senec. *lib. 1. de clem. c. 5.* Cum enim nihil quicquam ad imperium tuendum aptius sit, quam ab his quibus imperatur amari (unde idem Seneca amorem civium inexpugnabile munimentum vocat, & errant oppidò qui metui quam diligi tutius esse autumant: Clementia certè omnium optimè Principi apud suos id conciliare potest: quidni enim eum ament qui tam paterno & leni imperio in eos utitur, qui multis beneficijs eos afficit & sæpè ad delicta eorum convenit. *Non opus est*, inquit Seneca *lib. 1. de clem. cap. 19. instruere in altum editas arces, nec in ascensum editos colles emunire: multiplicibus se muris turribusque sepire, salvum regem in operto Clementia præstabit*: unde Nerva id sibi magnum putabat, quod nihil fecisset quo minus tutò possit vivere etiamsi privatus viveret. Illum vero miserabilem dicit Seneca *lib. cit. cap. 13.* qui cædibus ab rapinis potentiam exercuit, qui suspecta sibi cuncta reddidit tam externa quàm domestica.

XXXVI. Sicut autem tam omnibus ignoscere crudelitatis est quam nulli, teste Seneca *lib. 1. de clem. c. 2.* *Principi incumbit parvis quidem peccatis veniam, magnis verò severitatem commodare.* Tacitus *in Agric. cap. 19. §. 4.* Et ideo

ideo Romanis Magistratibus secures fascibus illigatæ præferebantur, ut virgis corrigerentur qui emendari possent, securibus amputarentur immedicabiles. Plut. *probl. 29.*

XXXVII. Cæterùm præter Iustitiam & Clementiam Principi Prudentia maximè necessaria est, quam Aristoteles *lib. 3. Polit. c. 3.* virtutem ejus qui præest propriam dicit. Cum enim omnia regna, civitates, nationes usque eo prosperum imperium habuisse Sallustius affirmet *orat. 2. ad Cæsar. de Rep. ordin.* dum apud eos vera consilia valuerunt, vera autem consilia nemo nisi Prudens suggerere possit, sequitur prudentiam cumprimis in Principe requiri, siquidem regnum suum florere velit. Hinc Horatius *lib. 3. carm. od. 4.*

Vis consilij expers mole ruit sua,
Vim temperatam Dij quoque provehunt
In majus ———

XXXIIX. Præclarum etiam est illud Ovidii lib. 13. Metam. fabul. 2.

——— *Tibi dextera bello*
Vtilis: ingenium est quod eget moderamine nostro,
Tu vires sine mente geris, mihi cura futuri est;
Tu pugnare potes: pugnandi tempora mecum
Eligit Atrides, tu tantum corpore prodes
Nos animo, quantoque ratem qui temperat, anteit
Remigis officium, quanto est Dux milite major
Tantum ego te supero. nec non in corpore nostro
Pectora sunt potiora manu vigor omnis in illis.

XXXIX. Cum verò gravissimi Principis labores egeant adminiculis teste Tacito *libr. 12. Annal. cap. 5. §. 4.* & unius prudentia vix sufficiat tot rebus gerendis, adjungendi sunt Principi Consiliarij ijque probi & prudentes,

dentes, quos Aristoteles *lib. 3. Polit. cap. ult.* regis oculos aures, manus & pedes appellat.

XL. Has ergo virtutes in Principe maxime requirimus, consulto cæteras illas quibus eum instruere solent, ut sunt fortitudo, liberalitas, Magnanimitas, &c. nunc omittentes. Pietatem verò cum Arnisæo hic tanquam fundamentum omnium supponimus, eamque Principi inculcare aut commendare magis Theologi quam Politici esse existimamus.

XLI. Unum addimus, non leviter etiam regnum authoritate & existimatione regnantis stabiliri; unde Scipio Ammiratus *lib. 1. dis. 2.* unicam nominis & existimationis Principis plus quam centenas auri libras, & per consequens plus quam arma valere asserit. Hinc Cleo apud Curtium *lib. 8. majestatem imperii salutis tutelam esse* dicit. Quod intelligens Alexander M. *utinam Indi quoque me Deum esse credant*, inquit, *fama enim bella constant, & sæpe quod falso creditum est veri vicem obtinuit.* Curtius lib. 8. p. 252.

XLII. Quapropter Cyrus minutis etiam rebus authoritatem sibi quærebat, quod Xenophon, quem citat Arnisæus *Pol. cap. 2. lib. 2.* testatur. Et ideo persona Regis apud Persas occulebatur, Iustin. *lib. 1. cap. 9. §. 11.* Major enim ex longinquo reverentia est, inquit Tacitus *lib. 1. Annal. cap.* [illegible] Et de Velleda idem *hist. 4. cap.* [illegible] *§.* [illegible] *Legatos* [illegible] *arcebantur, quo venerationis plus inesset.* Sed & Tiberium ex urbe secessisse, ut [illegible] tatis fastidio, authoritatem absentia [illegible] augeret. Suetonius *in vita ejus cap.* [illegible] Sed hæc de regno Regisque virtutibus. Venimus ad Tyrannidem, quæ longissime à regno distat.

XLIII. Tradit autem Aristoteles lib. 4. Pol. cap. [illegible]

tres species tyrannidis, quarum duas ex eo supra recensuimus *N.* . symneticam scilicet & barbarorum regnum, quæ partim regni partim tyrannidis naturam referre diximus. Tertia vero hujus loci propria est & definitur quod est: imperium unius herile in pares vel meliores, invitos & nolentes, nullis rationibus obnoxium, omnia ad suam utilitatem referens, quam definitionem ex quatuor notis Tyranni quas Aristoteles recenset, Piccartus comment. ad hunc locum Aristot. concinnat.

XLIV. Cæterum Tyranni nomen olim non adeò ut nunc quidem exosum erat; ita enim dicebantur & habebantur ij omnes qui potestate erant perpetua in ea civitate quæ libertate utebatur. Cornelius Nepos in Miltiad. in fine: *& hic Tyrannus est appellatus quod Chersonesi perpetuam obtinuerat potestatem.* Idem in eod. Postea verò cum sæpe illi degenerarent, & sua potestate abuterentur, incredibile sui odium apud omnes concitarunt, & nomen simul cum re in detestationem abijt, quemadmodum ipsum etiam Regis nomen Romanis execrabile erat, ita ut Brutus jurejurando eos adegerit, ne unquam quempiam Romæ regnare paterentur. Livius *lib. 2. cap. 1.* Similiter Sulla & Cæsar Dictatoris nomen Romanis odiosum fecerunt: adeo ut post necem Cæsaris lex lata sit, qua dictatura è Republ. in æternum sublata fuit, sicut ex Cicerone in Philip. & Dione refert Lipsius *de Magistr. popul. Rom. cap. 17.*

XLV. Ostendit autem Aristoteles *lib. 5. Polit. cap. 10.* quatuor fontes è quibus tyrannides ut plurimum derivantur, ac promanant. Et primo quidem Tyrannos ex Demagogis fieri scribit, qui criminandis optimatibus fidem apud plebem consequuntur, scilicet blandiendo populo, & potentiores apud eum calumniando, quos

jam

jam ante plebs odio habet. Eosdem eloquentiæ plurimum studere dicit, ut eo facilius rudem plebeculam in suas partes pertrahere possint. Denique in magnis urbibus hoc plerumque factum esse ostendit, ubi imperium penes populum est, cui se facillimè insinuant Demagogi, quibus non multum absimiles tribuni plebis apud Romanos erant.

XLVI. Et Demagogicis quidem artibus tyrannidem Athenis consecutus est Pisistratus, qui seditiosis per causam tuendi montanos contractis (erant enim triplex civium genus ratione locorum Athenis, quorum alii littorales, alii campestres, montani alii dicebantur) seipsum ac par mulorum vulneravit, easque in forum agitabat, tanquam ex hostibus elapsus qui eum interimere voluissent. Orabat etiam populum ut sibi aliquid custodiæ circa se habere permitteret, recensens simul res gestas suas, & quæ præclara opera edidisset. Impetrato autem præsidio arcem occupavit, & Atheniensium imperio potitus est, *Herod. lib. 1. cap. 59.* Iisdem artibus usus est Absolonus: ut enim populum in suas partes pelliceret, & Davidem patrem expulsum rejiceret, ante portam surgebat, causas audiebat, easque justas quidem esse dicebat, sed non esse judicem à Rege constitutum conquerebatur. si quis etiam eum adibat, hunc exerta manu prehendebat atque osculabatur, quibus id tandem effecit ut in Regem eligeretur *2 Sam. cap. 15. vers. 2. 3. 4. 5.*

XLVII. Et ita quidem ex Demagogis facti sunt Tyranni. Ex regibus quoque eosdem fieri ait Philosophus, & hunc modum multo antiquiorem esse vult, quando scilicet Reges patriis institutis violatis tyrannicè se gerunt, & ex imperio, quod paternum & moderatum esse debebat, herile faciunt, subditosque non ad eorum [illegible]

ſed propriam utilitatem adminiſtrant. Facilè enim ambitio, avaritia, libido in nimia poteſtate conſtitutos præcipites rapit, ut in Tyrannos degenerent, etiam qui optimi alias erant Reges: *ſcelera enim ſi uſſerint regnum durabit* inquit Seneca. Sic Phido Argivorum Princeps Tyrannus eſt factus *Herod. lib. 6.* Regnum Spartanorum in Tyrannidem à Nabide. Romanorum à Tarquinijs eſt converſum Livius *lib. 1.*

XLIIX. Tertio dicit Philoſophus tyrannides invadi ab iis, qui ad majores magiſtratus ſunt producti, & hoc frequens fuiſſe cum civitates magnæ nondum eſſent, & populus operis ruſticis occupatus, ruri verſaretur, nec Republ. vacare poſſet: quibus enim diuturni honores in civitate concedebantur, quique præter hæc regnandi cupidi erant & ſe eſurire niſi imperarent putabant, ut Jaſon ille apud Ariſt. *lib. 3. Polit. cap. 3.* facilè in tyrannidem regnum verterunt, præſertim ſi bellicoſi eſſent. Cæſar ſanè quod honores diuturnos gereret Tyrannidem introduxit, ut ex epiſtolis Ciceronis ad Atticum liquet: & Plutarchus in Cæſare: *Dictatorem eum (Cæſarem) perpetuum creârunt, ea verò haud dubiè erat tyrannis adjecta ad immortalitatem perpetuitate.*

XLIX. Denique Tyrannos fieri ait, quando in oligarchijs aliquis nimis auctus reliquos opprimit: ſolent enim diſſidentes in oligarchia unum aliquem è medio eligere, qui controverſias dirimat, illique ſummam rerum committere, qui inde magnam potentiam nactus utramque partem inter ſe diſſidentem opprimit, ac tyrannidem introducit. Et hæc de modis quomodo conſtituantur tyrannides.

L. Solent autem tyranni ad tres claſſes à Politicis referri: quidam enim titulo tantum tales ſunt, quidam excerci-

exercitio, quidam titulo & exercitio simul. Tyrannos titulo dicunt, qui imperium nullo legitimo modo aut jure sibi acquirunt, acquisitum verò bene ac legitimè administrant. Tyranni exercitio vocantur qui imperium quod legitimè acceperunt violenter & tyrannicè exercent, quales Nero, Caligula &c. fuerunt. Qui titulo denique & exercitio simul Tyranni dicuntur omnium sunt pessimi: nam & violenter ad se rapiunt imperium, & tyrannicè administrant. Nunc quomodo à Rege & principe bono differat Tyrannus, ex Aristotele videndum erit.

LI. Et inter cæteras quidem differentias hanc ponit maximè insignem, quod Rex suorum civium, Tyrannus autem suam propriam tantum spectet utilitatem & salutem.

—— Nec vulgi cura Tyranno
Dum sua sit modo tuta salus ——

Rex videlicet dat operam ne qui rem habent & ditiores sint, injuria afficiantur aut suis bonis spolientur, populus verò nulla contumelia. Tyrannus autem omnia ad se trahere, ditiorumque bona occupare, & plebem tributis & laboribus defatigare solet. Atque hinc est quod Rex parenti & pastori, Tyrannus verò lupo comparari soleat, teste Philosopho *lib. 8. Eth. cap. 11.* Et Plato hunc tantum verum Magistratum esse dicit, qui non quæ sibi sed quæ civibus utilia sint procuret. Nec aliter Cicero *lib. 1. offic. qui Reipubl. præfuturi sunt,* inquit, *utilitatem civium sic tueantur, ut quæcunque agunt ad eam referant, obliti commodorum suorum.*

LII. In eo quoque differre Regem à Tyranno dicit, quod ille civium custodia, hic peregrinorum & exterorum utatur, quod & suprà docuit Philosophus *lib. 5. cap. 10.*

ubi Regem non à civibus, sed contra cives habere custodiam, ait. Rectè etiam Seneca, *lib. 1. de clem. cap. 12. alter arma habet* inquit *quibus in munimentum pacis utitur, alter ut magno timore magna odia compescat.* Idem hoc discrimen eleganter Cicero orat. pro M. Marcello observavit, dum ut Caesarem justum Principem non Tyrannum esse demonstret: Tibi, inquit, non modo excubias & custodias, sed etiam laterum nostrorum oppositus & corporum pollicemur. Antonio vero quodam in loco objicit, quod illum homines omnium gentium, & quidem barbari cum sagittis in forum deducant, innuens vel hoc ostendere eum Tyrannum esse, aut tyrannidem affectare.

LIII. Caeterum Tyranni qui quidem crudelitate nititur studium & artes ad tria summa capita Aristoteles *lib. 5. cap. 11.* postquam satis copiose de illa materia egisset, refert. Et primo quidem id ante omnia eum agere dicit, ut cives humilia sentiant, hoc est ut abjecto, humili & angusto animo sint. Ita enim futurum est ut nihil alti moliantur, & tyrannidem facilè ferant. Unde supra eodem hoc capite Tyrannos scholas & ludos literarios destruere solere, ait, ne rectè juventus instituatur. Et sanè qui à teneris ad omnem Virtutem instituti sunt, & liberè educati, quam iniquè secum sub Tyranno agatur facilè vident, ideoque ab libertatem adspirant, & Tyrannum è medio tollere satagunt.

LIV. Hac de causa Romae Philosophi & Rhetores aliquoties ejecti sunt, qua de re qui volet edictum de coercendis Rhetoribus Latinis legat apud A. Gellium lib. 5. cap. 11. Ita Moscorum Principes nullas scholas nisi in quibus scribere & legere discunt, permittunt, ne quis Principe plus sapiat, aut ei par sit, itaque cum de re gravi & secondita quaeritur proverbio dicunt: DEUS

hoc

fine fuit & magnus Dux, vide *lib. 1. polit.* [illegible]
cap. [illegible]

LV. Deinde Tyrannum id quoque agere notat Philosophus ut cives sibi inter se diffidant, & inimicitias atque odia alant: Cum enim civium concordia ad tollendam tyrannidem nihil majus aut expeditius sit, ille magnopere pedibusque laborat ut animos civium disjungat. Hac aliam ob causam cum viri praeclari & magnis bellum Tyranni gerunt, eosque e medio tollere student, hi enim non modo eorum regnum oderunt, sed etiam amicitiam & concordiam pellere tyrannidis inter se alunt.

LVI. Hac ratione S. Tarquinius tyrannidem suam et in re stabilivit, secutus consilium patris, qui suo more papaverum capita baculo decutiens, per ambages filio significavit primores civitatis esse interficiendos Livius *lib. 1. cap. 54.* Florus *lib. 1. cap. 7.* quod ipsum de Thrasybulo & Periandro supra retulit Philosophus. Tyrannis enim semper boni quam mali suspectiores sunt, semperque *aliena virtus formidolosa est*, inquit Salustius in Cat.

LVII. Tertio tyrannum omni studio vires civium infringere dicit: nam eo modo a conspiratione & invasione [illegible] [illegible] & [illegible] se reddit: deficientibus enim viribus, nemo tyrannum aggredietur, cum res haec difficillima & periculosissima sit, & eorum tantum opus qui potentia in republica & nervis rerum gerendarum instructi sunt. Huc vox illa tyrannica [illegible] spectat, quam [illegible] [illegible] [illegible] delegant [illegible] *quod* [illegible] Suetonius *in* [illegible] *cap.* [illegible] De Domitiano idem in vita ejus *cap.* [illegible] [illegible] inquit, [illegible]

[illegible]

crimine corripiebantur—confiscabantur clarissimæ hereditates &c. Et Xenophon lib. de Athen. Republ. quem citat Giphanius comment. ad locum Arist. *Tyrannos prudenter dicit facere qui in paupertate cives contineant, cum virtute, opes & secunda fortuna insolentes & feroces reddant homines.*

LIIX. Quomodo autem Tyranni exhaurire cives soleant, Philosophus supra docuit: nam operas publicas quæ multum temporis multosque sumptus requirunt iis imponunt, & tributa, vectigalia, atque actiones quantum possunt augent. Unde iterum Xenophon, apud Giphanium, *gravibus* inquit *vectigalibus deprimunt cives* (Tyranni) *atque ita animos & spiritus eorum feroces enervant, vel etiam operibus assiduis exercent ac fatigant, ne possint præ paupertate, neque ipsis vacet propter opera Tyranno insidiari.*

LIX. Et hujus rei argumentum esse dicit Philosophus pyramides Ægypti, Cypselidarum donaria, vectigalia Syracusis, &c. Et Pharao Rex ille novus videns populum Israël fortiorem esse se, suoque populo, Agite, inquiebat, callidè circumveniamus eum ne augescat: fieret enim si nobis bellum ingrueret, ut junctus hostibus contra nos pugnaret. constituit ergo super populum præfectos, qui tributa exigerent, affligerentque eum oneribus suis, & exstruxerunt urbes Pharaoni, quæ essent repositoria &c. *Exod. 1. v. 10, 11.*

LX. Hoc ipsum ingenium est, hi mores Tyrannorum, boni Principis moribus plane contrarii. Verum enim vero ut tota illorum vita propterea periculis plena est, exitus plerumque calamitosus & cruentus esse solet. Juxta illud Juvenalis satyr. 10 Vers. 112.

Ad generum Cereris sine cæde & sanguine pauci
Descendunt Reges, & sicca morte Tyranni.

Quod si etiam mentes eorum recluduntur, inquit Tacitus *lib. 6.*

lib. 6. Annal. c. 6. §. posse aspici laniatus & ictus, quando ut corpora verberibus ita sævitia libidine, malis consultis animus dilaceretur. Et mox de Tiberio ait: *eum non fortuna, non solitudines protegebant, quin tormenta pectoris suasque ipse pœnas fateretur.*

LXI. Idem omnium metum subinde observant & eo quoque tempore quo non capiantur petisse judicant nullum momentum immune a metu habent, teste Seneca *lib. 1. de clem. cap. 13.* Docuerunt id olim porticuum parietes phengite lapide distincti, in quibus spatiari consueverat Domitianus, ut ex splendore lapidis per imagines quicquid a tergo fieret, provideret, Sueton. *in Domit. cap. 14.* tum gladius ille Dionysii, quem e lacunari seta equina appensum dimitti jussit, ut cervicibus Damoclis assentatoris impenderet, qui paulo ante opes & majestatem ejus commemorarat, Cicero 5. *Tuscul.* Hæc de Tyranno. Nunc ad regnum redeamus.

LXII. Plures autem quæstiones hic Politici ventilare solent, nos autem quasdam præcipuas tantum proponemus. Primam igitur faciemus hanc: electio successioni, an hæc illi præferenda? quæque antiqua illa valde sit, & utrinque sæpe disceptata, nondum vero decisa ita eam [illegible], at argumenta tantum utriusque partis in medium proferemus.

LXIII. Et quidem qui pro successione pugnant his potissimum rationibus nituntur, primo quod hæc quietum & firmum imperium reddat, in electione vero variisque machinationibus Respubl. exposita sit, cum omnes se dignissimos esse imperio existiment, & ideo nihil non tentent quod possunt. Unde interregni tempore respubl. in eo discrimine posita est quo navis in fluctibus gubernatore carens. Testatur id jam olim Alexandri M. re-

D gnum

gnum, nam hic dum successorem nominare non vult, effecit ut variis processibus post obitum ejus [illegible] dem in multos principatus divisum fuerit. Ita [illegible] quondam Imperatore mortuo, cum interregnum esset, milites bona [illegible] diripiebant, nec a caedibus & [illegible] abstinebant, quod praetoriano- [illegible] Bodin. lib. [illegible]

LXIV. Neque hoc incommodum evadunt qui vel inter reges nullum [illegible] vel ante mortem regis eoque vivo adhuc successorem designant. In interregno quidem [illegible] non est, cum illi subitaneum ut plurimum prospectum, regnumque non aliud sed sibi [illegible] Gustavus primus Suecorum rex in interregno [illegible] ad regnum [illegible], ut notum est, & Bodinus narrat. Quod si vivo rege successor eligatur, verendum est ne cum plures solem adorent orientem quam occidentem, populus ad eum spreto Domino priori se recipiat. In successione autem nihil horum metuendum, [illegible] inquit Tacitus lib. 3. Annal. cap. 56. § 9. Unde idem, [illegible] liberorum. lib. 4. hist. [illegible] Hinc Vespasianus quod filios sibi certo successuros sciret, plurimas in se conjurationes sprevit, Suet. [illegible]

LXV. Postremo ipse Rex qui majestatis suae haeredes se relicturum sperat, omnia regni negotia ut propria curat, liberis suis [illegible] optime [illegible] curat, ne aliquando mali imperii poenas luant. Ideoque amorem civium sibi conciliat, idque [illegible] agit ut regnum suis firmum, felix & tranquillum tradat. Is vero qui sibi tantum [illegible] est imperium, frequenter hoc negligit, [illegible] in alienas [illegible] manus ven-

turum.

curum id effecit, atque ideo omnem cogitationem eo potius confert, ut sibi suisque rebus prospiciat, liberisque scilicet, et invidiam & multorum simultates relinquat, securitatem praestet: nemo enim mortalium ignoto & saepius ingrato successori tam sollicite quam suis providet.

LXVI. Deinde habet & hoc electio incommodi quod illi penes quos jus eligendi est, ut plurimum magis sibi quam reipubl. reges eligant: eum summae rerum praefici volunt, qui ipsis commodo & emolumento esse queat, parum solliciti an Reipubl. aeque expediat. Ipse etiam qui eligitur promissis & donis gratiam electorum sibi comparat, & his cum ad clavum sedet multa praeter fas tribuit, ac indulget tanquam majestatis suae authoribus, ne ingratus videatur. Et fac demus electores viros bonos esse, nec suum commodum magis quam Reipubl. spectare, ut proinde optimum electuri videantur, saepe tamen quae foris sunt eos fallunt, & quadrat huc quod apud Comicum Simo ad Sosiam ait:

Qui scire posses aut ingenium noscere
Dum aetas, metus, magister prohibebant?

LXVII. Scilicet multi dum privati vivunt speciem quidem magnam pietatis, justitiae & reliquarum virtutum prae se ferunt, longe alii autem sunt cum ad principatum pervenerunt: *magistratus enim ostendit virum*. Sic Marius apud Salustium in Jugurth. cap. 85. *Non ego* inquit, *Quirites, non eisdem artibus* (eos patricios) *imperium a vobis petere, & postquam adepti sunt gerere: primo industrios, supplices, modicos esse, at hinc per ignaviam aetatem agere.* Et de Galba Tacitus lib. 1. hist. cap. 55. §. 6. ait, *Major privato visus dum privatus fuit, & omnium consensu capax imperii, nisi imperasset.* Neronis etiam quinquennium nemo non depraedicat, reliquum imperii tempus

 omnes

omnes execrantur, ut ita verissimè Tacitus dicat: *solum Vespasianum omnium ante se principum in melius mutatum esse.* Sæpe itaque vitium virtutis specie electores fallit, ac vel propterea non conducit eligi principem.

LXVIII. Denique etiam hoc dilemma contra electionem maxime urgeri solet. Si eligendus est Rex, eligendus est vel ex civibus, vel ex peregrinis. Si ex civibus, quilibet etiam pessimus imperium affectabit & se bene de Republ. meritum jactabit, unde obtrectatio, invidia, dissensiones, & bella civilia exoriri solent. Sic mortuo Sigismundo Augusto Poloniæ Rege controversia inter optimates, qui regni spem ad se quisque trahebant, coorta, aliter componi non potuit, quam Senatus consulto facto, quo omnibus civibus ad regnum via præcluderetur, sicut hæc à legatis Polonorum se accepisse Bodinus testatur *lib. 2. cap. 5.* Ex civibus itaque aliquem eligere res periculosa est, & invidentiæ plena.

LXIX. An ergo peregrinus eligendus erit? hoc vero cum contumelia civium, & libertatis publicæ periculo conjunctum est, quod Tacitus *lib. 2. Annal. c. 2.* de legatis Parthorum Romæ sibi regem petentibus docet: *Mox*, inquit, *subiit pudor, degeneravisse Parthos petitum alio ex orbe regem, hostium artibus infectum.* Et paulo post. *Accendebat dedignantes & ipse Rex diversus à majorum institutis, raro venatu, segni equorum cura — fastu erga patrias epulas &c.*

LXX. Nec ad rem si is qui eligitur jam tum alibi regnet, timendum enim ne vel ex duobus regnis unum faciat, siquidem ab imperii sui finibus non procul absit, vel si procul absit, id quod nuper adeo accepimus, minori cura, aut per legatos administret. Legatorum vero imperia subditi non facile & æquo animo ferunt. Neque

tamen

tamen vero ſimile eſt, quod Princeps alienum regnum curare malit, quam ſuæ gentis in quo ipſe natus eſt. Itaque ſive peregrinus ſive civis eligatur res periculo non caret. Quare ſucceſſio tutior eſſe videtur, quam inſuper & gentium conſuetudo, & Deus ipſe ut apparet, probat, qui continuandum in filiis imperium bonis tanquam magnum præmium pollicetur. Deut. 17. v. ult.

LXXI. Verum enim vero non contemnenda ab altera quoque parte argumenta ſunt, quæ pro electione in medium afferuntur. Sunt autem hæc primo: in regno hæreditario regem ſæpè ſine liberis & ſucceſſoribus mori, & hinc infinitas oriri turbas, vel nonnunquam poſt ſe pueros relinquere qui præ ætate ſceptri incapaces ſint. Puerorum autem imperia ipſa ſacra ſcriptura deteſtatur, & propterea tales non hoſtibus tantum, ſed ipſis ſubditis contemtui ſunt. Neque eſt quod tutores pueris dare velint, cum metuendum ſit, ne illi vel ſuam magis quam pupillorum rem curent, vel totum ad ſe imperium rapiant. Teſtatur hoc Caſſandri ſcelus, qui regni adminiſtratione in ſe collata, filios Alexandri, quibus tutor datus erat interfecit, & regnum ipſe invaſit, Iuſtin. lib. 15. cap. 2.

LXXII. Deinde non tantum pueros ætate ſucceſſio obtrudit, ſed etiam qui ingenio adhuc pueri ſunt, quique vix ſibi nedum regno proſpicere poſſunt, imo interdum ob malitiam nolunt, ſed voluptatibus tantum & libidinibus ſerviunt. Neque enim ſemper

Fortes creantur fortibus & bonis,

ſed ſæpe parentum vitia in liberos [illegible]

sperari potest, cum principum liberi plerumque inter delicias & adulationes educantur, omnis generis voluptatibus frangantur, & ipsi potius vix quidem ad rectam eorum institutionem appellare possint, si suo officio satis recte fungi & reipubl. prospicere velint. His adde quod Principum ingenia propter innatam animi insolentiam raro rectam educationem admittunt, non indignum sua origine ducunt, si inferiorum hominum disciplinæ submittantur, quod Herculis factum testatur, qui Lino præceptori tabulam in caput impegit.

LXXIII. Neque tamen bene imperare quis potest nisi qui paruerit, inquit Cic. 3. de leg. ut qui sciat quomodo erga Principem affecti sint subditi, vis scire quomodo Princeps erga subditos se gerere debeat. Hinc Plinius ad Trajanum in panegyr. *Quam utile est*, inquit, *ad usum secundorum per adversa venisse: vixisti nobiscum periclitatus es, timuisti, scis & expertus es quantopere malos Principes detestentur etiam qui malos faciunt, meministi quæ optare, quæ si queri solitus.*

LXXIV. Electio itaque successioni præferenda esse videtur, tum quod dignissimum præbeat imperio, & talem qui ita alios regat ut ipse olim regi voluerit, tum quod ea omnibus calcar ad virtutem adspirandi addat, ubi enim hæc viget nulli virtute prædito via ad imperium præcluditur.

LXXV. Et hæc præcipua utriusque partis argumenta sunt, nam alias multo plura coacervari solent. Quæ cum utrinque satis firma & evincentia sint, neutri parti temere adstipulandum videtur. Interim hoc dicimus quod diuturnus in aliqua republ. usus firmaverit, id omnino retinendum esse, & sive successio sive electio alicubi obtineat a neutra temere discedendum, ob ea

enim

enim mutatio periculosa est. Unde & Bodinus *lib. 6. cap. 5.* rectè eos reprehendit, qui aut popularibus concionibus aut publicis disputationibus regna quæ à stirpe longissime deducuntur ad suffragia populi traducenda esse persuadere conantur. Lysander etiam male apud Plut. *in utraque* audit, quod Lacedæmoniorum regum consuetudinem immutare voluerit. Scilicet ea est natura rerum humanarum, ut nulli omni ex parte satis sit cautum. Interdum itaque successio interdum electio nocet. Fortassis tamen rem ita quis rectè definierit. Populo feroci ac novitatis cupido prodest successio: prudenti verò & pacato commodior electio est. Item ad conservandum tuendum successio, ad regnum legitimum electio prævalet. Hæc de prima quæstione.

LXXVI. Altera sit. An primogenitus in regno, ubi successio valet succedere debeat, reliquis fratribus à successione regni & principatus exclusis, nec ne? Ubi iniquum esse videtur pari jure non haberi illos qui ab iisdem parentibus procreati sunt. Deinde omnis occasio præcidenda est quæ fratrum odia & dissensiones excitare potest, quod omnium gravissimæ eorum inimicitiæ sint, ut Aristoteles *lib. 5. Polit.* docet, & imperiis perniciosissimæ. Quando autem uni plus tribuitur quam aliis, non facile coerceri possunt. Itaque primogenitus cæteris anteferendus non est.

LXXVII. Verum etsi interdum satius fuerit primogenitum à regno excludi: aliquid tamen in genere licet debeat, nunc potius reipubl. humana est credendum

maximus natu [illegible] privilegio regnum sibi vendicat, quod id jus, & ordo nascendi, & natura ipsa gentibus dederit. Et Perseus cum in fratrem Demetrium diceret: *Regnare itaque vis, hujus [illegible] gentium jura, & [illegible] antiquus Macedoniæ, hoc transcendere nisi per meum sanguinem [illegible].* Livius *lib. [illegible]* & Herodotus *lib. [illegible]* inquit, *omnium populorum est, ut natu maximus imperium habeat.*

LXXIIX. Et hujus rei quidem adeò observantes nonnullos fuisse accepimus, ut etiam, exclusis secundo genitis qui aptiores tamen imperio erant, primogenitos plane ineptos ad regnum admoverint. Exemplum hoc Bodinus *lib. [illegible] cap. [illegible]* de Pannoniis [illegible] populo narrat. Cum enim Ladislaus Almum fratris filium juniorem adoptasset, repulso Colomanno toto corporis statura deformi, balbo, lusco, claudo, gibboso, sed natu majori, populus mortuo Ladislao monstrum illud ad imperium accersere, quam junioris imperia ferre maluit. Quod tamen nos minimè censemus approbandum. Potius enim tum fuerit rem aut paterno arbitrio aut populari committere lege lata. Quomodo certum est olim Davidis regis in arbitrio fuisse positum Salomonem aliis natu majoribus fratribus [illegible].

LXXIX. Quod verò æqualitas inter fratres servanda sit, id sine dubio de privata hæreditate intelligendum est. nam in regnis longè alia ratio est: quod si etiam regna in tot partes dividantur, quot numero filii sunt, & rursus pro multitudine nepotum, pronepotumque dividantur, ad nihilum tandem reciderent. Unde Dionysii milites apud Justinum *lib. [illegible]* in extincti regis locum maximum natu ex filiis suffecere, & naturæ jus secuti, & quod firmius futurum esse regnum, si penes unum remansisset, quam si portionibus inter plures filios

divide-

divideretur, arbitrabantur. Nimirum administratio omnis civilis, omnisque respublica populi salutem respicit. Hinc justum est omne quod pro illa salute facit: injustum quod illi officit. Divisio autem illa imperiorum plerumq; robur omne illis detrahit; ideoque non toleranda. Privatæ verò alteræ sunt propter utilitatem possidentis. Neque refert ut plerumq; dividatur ac in plures an ab uno possideatur. Quædam tamē rectius ab uno possideri quàm à multis est certū.

LXXX. Interim ut concordia inter fratres conservetur & odia comprimantur, utilissimum esse statuunt Politici, ut tantum minoribus concedatur unde honestè vitam tolerent. cujusmodi sunt certi reditus annui, aut regni aliqua portio, quam tamen non regio sed privato titulo possideant. Ita Josaphat filijs suis natu minoribus multa munera auri & argenti dedit, etiam civitates munitas in Jehuda: regnum autem Joramo qui erat primogenitus, tradidit. 2. *Paralip. cap. 21. vers. 3.* Et Artaxerxe majori natu Rege creato Cyrus frater ejus Lydiam & satrapias maritimas accepit, ut Plut. *in Artax.* testatur.

LXXXI. Et hoc quidem modo optimè reliquis liberis prospicitur: absit enim ut eorum consilia sequamur, qui qualia apud Geometras sunt, quæ illi sibi concedi jure suo putant, & postulata appellant, tale postulatum commune Regibus esse aiunt, & quasi concessum, ut fratres necare securitatis causa ipsis liceat Plut. *in Demet.* estque hæc Turcicorum Imperatorum præcipuè crudelitas, qui fratres omnes post se genitos occidunt. Videatur etiam Justin. *lib. 1. cap. 3, lib. 11. cap. 1.*

qui in eo vero quod [illegible] hoc sit, non possint non [illegible] & [illegible] quos fecerat peri-
culos [illegible] dummodo non [illegible] *& tum fiat vel via* *aurea* [illegible], inquit Veget. *lib. 3. de re milit. cap.* [illegible]
Reges itaque principes [illegible] inveniant, inquit [illegible] confusionem, scientes eos superstite [illegible] tutos esse non posse, adeoque [illegible] credunt praevenire quam praeveniri. quo proverbium [illegible] fratricidium [illegible] *Aemilius cap. 9. Polit.* Et tantum de haec quaestione.

LXXXIII. Ultimo loco eam reservavimus, liceatne invasorem imperii vi deiicere aut etiam occidere? Multi certe id olim sive ut patriam in libertatem vindicarent, sive quod contumelia à Tyrannis affecti essent, sive ut ipsi denique sibi imperium pararent, aggressi sunt, imo propterea magno honore à populis affecti. Ita Achaei & Sicyonii sacrificium in honorem Arati quotannis celebrabant eo die quo urbem tyrannide liberaverat, Plut. *in Arat.* & Cicero pro Milone. *Graeci homines,* inquit, *Deorum honores tribuunt iis viris, qui tyrannos necaverunt. quae ego vidi Athenis! quae aliis in urbibus Graeciae! quas res divinas talibus institutas viris, quos cantus, quae carmina! prope ad immortalitatem & religionem, & memoriam consecrantur.* Sed et hoc est quod Senec. *Herc. fur.*

> — *Victima haud ulla amplior*
> *Potest, magisque optima mactari Iovi*
> *Quam Rex iniquus.* —

LXXXIV. Verum reclamat Tacitus *lib. 4. hist. cap. 8.* [illegible]
§. *Bonos Imperatores voto expetendos, qualescumque tolerandos* dicens. Et eodem libro cap. 74. Cerialis Treveros ac Lingones ita alloquitur: Quomodo sterilitatem aut nimios imbres & caetera naturae mala, ita luxum & avaritiam domi-
nantium

[illegible] *sed quia hæc continua, & [illegible] interveniri pensaverit.* Et pertinet huc Aristophanis illud quod citat Hugo Grotius *lib. 1. de iure belli & pacis.* *Leonem in urbe non alendum; si alitur, sit ferendum esse.*

LXXXV. Tantum autem abest ut Sacræ literæ è medio tolli tyrannos quotvis velint, ut etiam pro salute & vita Nabuchodonosoris, qui tamen nullis scelestibus secundus erat, filiique ejus Balthasaris salute & vita orare Israelitas jubeant Baruch. *cap. 1. vers. 11.* Imò ipse Christus tributum solvi Tiberio jubet, Matth. *22. vers. 20.* Et Paulus improbis quoque Magistratibus obediendum esse dicit, quales ejus tempore Caligula, Claudius, & Nero erant.

LXXXVI. Huc accedit quod tyrannis vel interfectis vel violatis periculosi plerumque & cruenti motus oriuntur. Hinc etiam potest ut is qui jus habet majestatis invasorem in possessione relinqui malit, quam novis motibus & machinationibus occasionem dare, sicut Hugo Grotius loco jam citato differit, cum plerumque validam in populo factionem aut externos etiam amicos habeant. Unde rectè Favonius apud Plut. *in Brut.* *pejus [illegible] tyrannide [illegible]* ait. & Quinctius apud Livium *lib. 34. cap. 49.* latius [illegible] dicit *Tyrannum Nabidem Lacedæmone [illegible] qui, non [illegible] tota gravissima civitate in ipso [illegible] libertatis periret.* Hinc Cicero quoque sub Tyranno esse malebat, quam optima spe dimicare *lib. 2. epist. ad Attic. 14.* & thesin hanc politicam variè disputare se dicebat *lib. 9. ad Attic. ep. 4.* quam Græcè ibi proposuit: *an tyrannidi [illegible] propter [illegible] periculum [illegible] sit.* Quid quod Tyrannicidæ plerumque parum honoris consequuntur, uti de Cæsaris percussoribus notum est, quorum nemo vel triennio supervixit, vel sua morte defunctus est, sed alius naufragio, alius gladio periit. Idem aliis [illegible] in-

1. cap. 4. §. 16. n. 21. de iure belli & pacis. eum tolli jure posse dicimus, si quidem bello injusto imperium rapuerit, neque pactio ulla secuta sit, aut fides illi data, sed sola vi retineatur potestas: ita enim belli jus manet, & proinde in eum, quod in hostem licet, qui a quovis etiam privato occidi potest, idque loco illo Tertullianus confirmat: *In reos majestatis & publicos hostes omnis homo miles est.* [illegible] cum Plutarcho *lib. de fato ad Pison.* [illegible] *tyrannidem lex publica constituerit, quae cuicunque potestatem faciat occidendi eum qui privatus summum sibi civitatis imperium arrogaverit,* [illegible] *indemnatum necare; & in* [illegible] *legis,* [illegible] *in Graecis civitatibus, iure eum interfici posse qui legem illam transgressus sit.*

LXXXIIX. Idem Grotius Tyranni caedem permittit, si diserta authoritas accedat ejus qui jus imperandi habet sive is rex sit, sive senatus, sive populus, quibus etiam regiorum puerorum tutores annumerandi sunt, qualis Joasio fuit Jojada cum Athaliam regno depelleret *2. Par. cap. 23.*

LXXXIX. Extra hos vero casus nulli privato ei [illegible] aut interficere tyrannum permittit. [illegible] si reipublicae interest tolerare tyrannum, quod ita tolli nequeat nisi cum reipubl. interitione; etiam illi quem penes est majestas tyrannum invadere nefas est. Multo minus, si civitas jam tacite consentiat quasi in tyranni imperium, unus aut alter contra [illegible]. Certe qui injustis vel populi vel senatus vel alterius penes quem [illegible] tyrannide resistit cum praesenti reipubl. periculo, is non minus peccat quam si quis alius publicam perturbet tranquillitatem. Neque est quod factum Ehudis [illegible] *lib. Jud. cap. 3. vers. 21.* quis objiciat, cum ille tanquam vindex & servator a Deo mandato speciali suscitatus sit. Et haec etiam de proposita quaestione ex mente Hugonis Grotii apponere visum fuit. Quae autem praeterea circa hanc materiam a Politicis afferri solent, de iis in praesentia solliciti non sumus,

FINIS